

Yttrande

Dnr 5
2024-03-15

Kommunstyrelsen

Yttrande – Betänkande Livsmedelsberedskap för en ny tid (SOU 2024:8)

Ert diarienummer: N2024/00248

Regeringen beslutade den 28 april 2022 att tillsätta en utredning som ska föreslå en utvecklad inriktning för livsmedelsberedskapen inklusive styrmedel för näringslivets medverkan. Till särskild utredare förordnades den 1 juni generaldirektören Ingrid Petersson. Förslagen ska utgöra en del av underlaget för regeringens fortsatta arbete för uppbyggnaden av livsmedelsberedskapen i syfte att stärka samhällets krisberedskap och det civila försvaret i enlighet med målet för det civila försvaret.

Yttrande

1.1 Förslag till lag om livsmedelsberedskap

Betänkandet föreslår att kommunen på begäran ska skicka information om sitt arbete med livsmedelsberedskap till både Livsmedelsverket och Länsstyrelsen. Kommunerna har redan ett rapporteringsansvar till Länsstyrelserna vid höjd beredskap/extraordinär händelse och därför borde kommunen enbart behöva rapportera arbetet med livsmedelsberedskapen till Länsstyrelsen. Risken finns annars att strategiska resurser måste tas från det operativa arbetet på kommunen vid extraordinär händelse eller höjd beredskap för att svara på lägesbilder till olika statliga myndigheter, när Länsstyrelserna borde kunna vara den aktör som rapporterar information vidare till de statliga myndigheterna. Kommunen rapporterar redan till en stor mängd statliga myndigheter i olika frågor. Rapporteringsbördan på kommunerna behöver minskas.

3.1 Sveriges befolkning har förändrats

Det är viktigt att ta med sig att det finns många olika sorters kosthållning i Sverige idag. Vissa är baserade på allergier, andra på religion eller kultur. Här behöver staten beskriva vilka kostpreferenser som ska tas i beaktande under höjd beredskap. Det kommer tidvis kunna vara svårt att importera visst livsmedel och då kan vissa grupper få svårt att få i sig all näring som behövs om de inte äter allt.

12.3.3 Vissa begrepp ska förklaras i lagen

Gävle kommun välkomnar definitionen och förtydligandet av begreppet befolkningen i kommunen. Kommunen ser dock gärna flera förtydliganden om vad som räknas som en tillfällig vistelse. Som det beskrivs i betänkandets lagförslag skulle det under alla extraordinära händelser vara kommunens ansvar att jobba för livsmedel för alla som vistas i kommunen i och med att den föreslagna lagen pekar ut att kommunen ansvarar för alla folkbokförda i kommunen, alla asylsökande och alla internflyktingar som exempelvis flytt från en naturkatastrof i en annan del av landet. Lag 2006:544 (LEH) beskriver att kommunen får ge ekonomiskt bistånd till enskild som drabbas av extraordinär händelse. Således omfattas i princip alla som vistas i en kommun av kravet på att kunna ta hand om den enskilde på ett eller annat sätt om den föreslagna lagen skulle bli verklighet. Detta skulle vara en stor kostnadsändring, där kommunen idag säkerställer livsmedel till kunder/brukare och delvis barn/ungdomar, men inte övriga grupper i samhället.

13.1 Den enskildes förmåga bör stärkas

Gävle kommun instämmer i bedömningen om att allmänhetens beredskap behöver stärkas. Hela samhället och inte minst invånarna själva tjänar på att ha en hemberedskap. Det gör dem mer självständiga att själva kunna hantera en händelse som pågår under sju dagar (en tidsram där de flesta fredstida kriser hinner inträffa och avslutas), samt att det underlättar för kommuner och andra myndigheter att ta hand om dem som behöver mest hjälp. Det är klokt att ge Myndigheten för samhällsskydd och beredskap och Livsmedelsverket i uppdrag att föreslå insatser i syfte att förbereda befolkningen på situationer med livsmedelsbrist. Detta kommer dock kräva mycket och tydlig kommunikation med allmänheten och då är det bra om kommunerna får vara med och utforma den kommunikationen. En del kommuner, men långt ifrån alla, har dietister som arbetar med att säkerställa att kommunens kunder får hälsosamma livsmedel som bidrar till en god hälsa. Det vore således bra om MSB och Livsmedelsverket kommer med förslag på olika krisberedskapsmenyer för olika grupper i samhället, som för äldre och för barn/ungdomar.

13.3 Kommuner ska få ett ansvar för lokal livsmedelsberedskap

Gävle kommun instämmer i att kommunen har bäst kunskap om lokala förutsättningar och de egna medborgarna. Således är det bra att ta fram en sådan lägesbild som beskrivs i betänkandet. Dock är det viktigt att det tydligt framgår för allmänheten att kommunens ansvar är att förse sina kunder och elever med livsmedel och inte befolkningen i stort. Därför bör också skrivelser om att "kommunen är den offentliga aktören som bör ha ett övergripande lokalt ansvar för livsmedelsberedskapen" undvikas. Annars kan det uppfattas som att kommunerna ansvarar för livsmedel för alla och att den enskilde inte behöver en egen hemberedskap. Som betänkandet också skriver så ligger mycket av själva produktionen och distributionen av livsmedel i näringslivet, vilket gör att kommunerna inte har så mycket dragningskraft och påverkansmakt på livsmedelskedjan.

13.3.2 Planera för distribution av livsmedel

Som tidigare nämnts producerar kommunerna inget eller väldigt lite livsmedel själva. Detta har att göra med att det inte är ett kommunalt uppdrag att producera livsmedel. Vissa kommuner har viss livsmedelsproduktion och förädling kopplat till gymnasie-och vuxenutbildningar. Andra jobbar delvis med frågan som del i sysselsättningsprogram och vissa kommuner erbjuder utbildning i hur medborgarna själva kan odla. Detta räcker dock inte för att förse någon större mängd människor med mat för en längre tid. Staten måste vara den aktör som ser till att det finns livsmedel i Sverige. Bara staten kan ändra lagar och sköta handels/utrikespolitik. Det får inte kommunerna göra. Detta är särskilt viktigt för kommunerna i norra delen av landet där det inte produceras så mycket livsmedel. Förväntas kommunerna producera mer eget livsmedel behöver det tydligt framgå och ersättning för det erhållas. Kommunerna kan hjälpa till mer att distribuera livsmedel och medverka till ransonering i de situationer som kräver det. Kommunerna själva har dock generellt inte de speciella fordon med exempelvis kylkapacitet som krävs för att distribuera livsmedel.

14.2 Ett nationellt livsmedelsberedskapsråd ska inrättas

Gävle kommun instämmer i förslaget om att ett nationellt beredskapsråd inrättas, där kommunerna har en permanent representation.

19.2.4 Effekter för statens budget

Betänkandets förslag för kommunernas räkning beräknas kosta staten tvåhundramiljoner kronor om året. Detta räknas räcka till 0,5–1 heltidstjänst per kommun för att jobba med frågan. Detta ses som positivt. Ersättningen bör ges som ett riktat statsbidrag samt vara förutsägbar - inte tilldelning på årsbasis utan en planeringsbar ersättning för att möjliggöra rekrytering av kompetens och planering av åtgärder. Det är bättre att säga att alla kommuner får exempelvis tre år på sig att ta fram den här kartläggningen/lägesbilden och att pengarna kan användas över alla tre åren. Det är viktigt att det också kommer ekonomiska medel från staten på sikt som öppnar upp för medfinansiering av investeringar kopplat till livsmedelsberedskap för kommuner, exempelvis robusta kök och mindre livsmedelslager.

Andreas Lindahl
Säkerhetschef
Administrativa avdelningen